

William Shakespeare: Hamlet- i bábkarakterek

Rákay Tamás

Kaposvári Egyetem, Művészeti Kar
Alkalmazott látványtervező BA, III. évfolyam

Molnár Zsuzsa, díszlet- jelmeztervező, a Szegedi Nemzeti Színház
szcenikusa

Marionett bábok

fa, textil

2012

Három éve veszek részt alkalmazott látványtervező képzésben. Tanulmányom alatt célom a színházművészettel való megismerkedés, és abban való elmélyülés képzőművészeti és gyakorlati szinten. Az alapképzésben díszlet és jelmeztervezéssel foglalkozunk főleg, ám én az ismereteimet a bábtervezéssel is szerettem volna bővíteni. Jó alkalomnak bizonyult erre a 2013-as Országos Művészeti Diákköri Konferenciára való jelentkezés.

Az ókortól kezdve találkozunk a színház művészetével. A görög kultúra szorosan összekapcsolható a színházi történelem kezdeteivel. Ennek ellenére a bábok már az emberi történelem ezen korszakát is megelőzve, egészen napjainkig – és tovább – végigkísérnek bennünket, életünk részét képezik. Az ősi kultúrák szertartásaitól kezdve, ahol áldozati jelképek és szertartási kellékek képében voltak jelen bábok, vagy a napjaink játékkultúrájára gondolva, ahol babákkal az életet reprodukálják kicsiben a gyerekek. Pályamunkámat tekintve legfontosabb színtere az életünkben a báboknak maga a bábszínházak művészete.

Magyarország világhírű színházművészete nem sok bábelőadással büszkélkedhet, amelyek célközönsége a felnőtteket célozná meg mondanivalóját tekintve. Európában kutatva a csehek járnak élen a bábukultúrájukkal, Ausztriában, azon belül is Salzburgban találunk operákat előadó marionettszínházat, de meg kell említeni a Velencei marionettek magas fokú művészi értékét is. Más földrészekre kitekintve Japánban a bunraku báboknak van ősi hagyománya, Indonéziában az árnyjátékot játszó (vajang) bábok mesélik el történeteiket.

Pályamunkám a marionettek világa felé vette az irányt az első beszélgetéseket követően, amit a konzulensemmel folytattam. Pályamunkám William Shakespeare Hamlet, dán királyfi c. tragédiájához kísérel meg bábkaraktereket megformálni. Nem a teljes szereplőgárda megformálását tűztem ki célul, csupán négy szereplő megfogalmazása izgatta a fantáziámat. Az elmúlt szemeszterekben Shakespeare korával, irodalmával, színházával foglalkoztunk. A már említett tragédiája a reneszánsz mesternek, mindig is nagyon foglalkoztatott képi világát tekintve. Izgalmasnak tartom a szereplők karaktereit. A pályázat jó alkalomnak tűnt arra, hogy kísérletet tehessek bábkarakterek tervezésére.

A konzulensemmel történő kezdeti beszélgetések során kristályosodott ki, hogy a marionettek bábtechnikája illik leginkább az általam választott mű környezetébe. A Zsinóron c. dán-svéd-angol-norvég animációs film, melyet Anders Ronnow-Klarlund rendezett (2004), nagy inspirációforrása volt a tervezés folyamatának. A filmbeli figurák stilizációja fogott meg leginkább engem, amit még jobban érvényesíteni szerettem volna a saját tervezésemnél. Ehhez merítettem ötletet a kubizmus művészetéből. Az emberi formák leredukálását szem előtt tartva kezdtem el a figurák formavilágát megfogalmazni.

Egy tervezési folyamat megköveteli az adott darab helyes értelmezését, valamint annak a kornak a művészetét, amelyben a darab íródott. Munkámat a dráma olvasásával, értelmezésével kezdtem. Ezután korabeli festményeket kerestem, melyek főleg a jelmezekhez voltak fontosak. Nem volt célom korhű viseletben gondolkodni. Ötvözni szerettem volna a reneszánsz viseleteket, mai korunk divatjával. Mindehhez divatfotókat kerestem, melyek formavilága valamennyire megegyezik a reneszánsz kor stílusával. Miután megtaláltam fotókon illetve festményeken azt az irányt, mely leginkább mutatja elképzeléseimet, rajzi úton igyekeztem megtalálni Hamlet, Ophélia, Gertrúd, valamint Claudius karakterét. Szem előtt tartottam már ekkor, hogy fából készültek hagyományosan a marionettfigurák. A saját figuráim alapjául én is ezt a nemes anyagot választottam. Az elképzelt arányokat ceruzával vázoltam fel, amit akvarell technikával készült színhangulatokkal dolgoztam tovább. A két fázis ötvözéséből születtek meg a figurák vázlatos látványképei.

Ekkor érkeztem el a tervezésben ahhoz a fázishoz, ahol szakmai segítségre szorultam. A konzulensem irányított Lellei Pálhoz, a Budapesti Bábszínház nyugalmazott fafaragó-bábkészítő mesteréhez. Tőle kaptam segítséget a bábüzletek sokféleségében való eligazodáshoz. A vázlataim alapján adott tanácsot a fafaragáshoz is. A báboknál nagyon fontos előre kigondolni, milyen ízületekkel szeretném majd a készülendő bábót mozgatni, ugyanis formailag is változtathatja egy-egy ízület típusa a figura kinézetét. A marionettek ízületeit az úgynevezett keresztbe kell bekötni, amit szintén meg kell tervezni egy bábtervezés során. Ebből is annyi féle lehet, ahány mester készíti el, de sokban befolyásolja a figura mozgatási igénye, mely testrészét hogyan szeretném mozgatni.

A két elkészített figura közül Hamletet egy hagyományos, egyszerű mozgatásúnak mondható figuraként igyekeztem továbbgondolni. Ophéliát pedig trükk-marionettként szerettem volna elkészíteni. Ez az altípusa a marionetteknek egy bizonyos mozgás elvégzésére lettek kitalálva. Az én karakterem ki tud fordulni önmagából, így bemutatva a megőrlésének nyílt színen történő változását. Ophélia karakterénél ez a lelki folyamat izgatott nagyon, ezt szerettem volna mindenképp bemutatni.

A technikai tervezés után következett a bábterveim látványterveinek kivitelezése. Mindezt akvarell technikával készítettem. A színes tervek után szerkezeti rajzot készítettem egy az egyes méretarányban a két figuráról. Ez a faragáshoz volt szükséges, így a méreteket pontosabban tudtam követni. A fa anyaga hársfa, amelyet könnyen alakíthattam bicskával, metszőkésekkel valamint csiszolópapírral. A faragást követően a testrészek összeillesztése következett. A mozgató keresztet is ekkor készítettem el fenyőfa lécekből, valamint tiplifa rudakból. A jelmezek kivitelezését megelőzően ellenőrzésképp próbakötéssel néztem meg, hogy a báb teste jól mozgatható-e a hozzá elkészített keresztből. A mozgatási sikereket követően kezdődhetett a jelmezek kivitelezési folyamata. Ebben dr. Szatmári Judit Anna viselettörténet kutató,

öltözéktervezőtől kértem segítséget, akitől viselettörténetet és szabászatot is tanulunk az egyetemen. A látványtervek alapján igyekeztem megtalálni a megfelelő jelmez alapanyagokat. Könnyű, lágy esésű textilekben gondolkodtam, melyek kisméretű jelmezekről lévén szó, jól mutathatnának színpadi fényekben is. A jelmezekhez kiszabott kis darabokat varrógép és kézi varrás alkalmazásával állítottam össze.

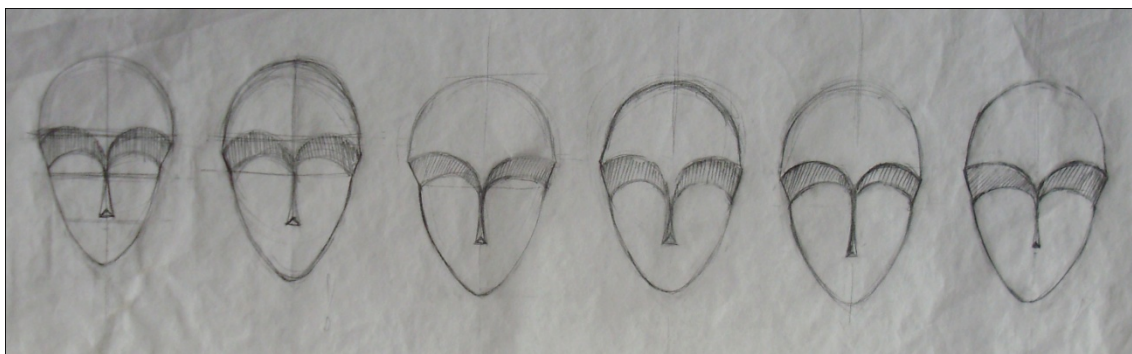
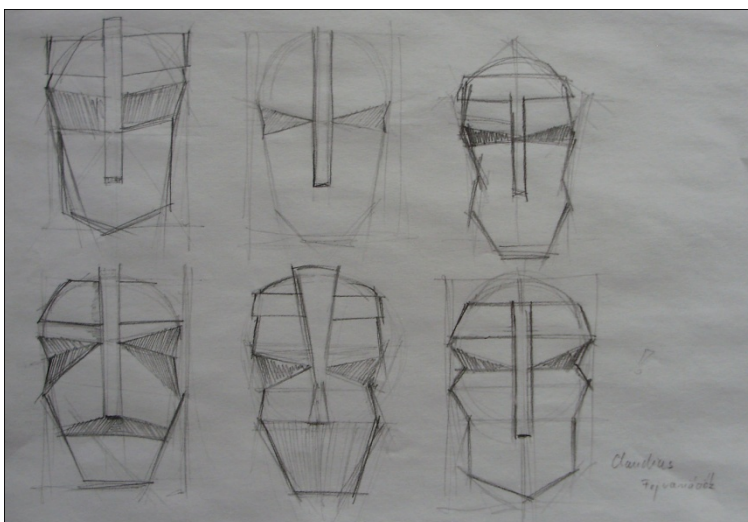
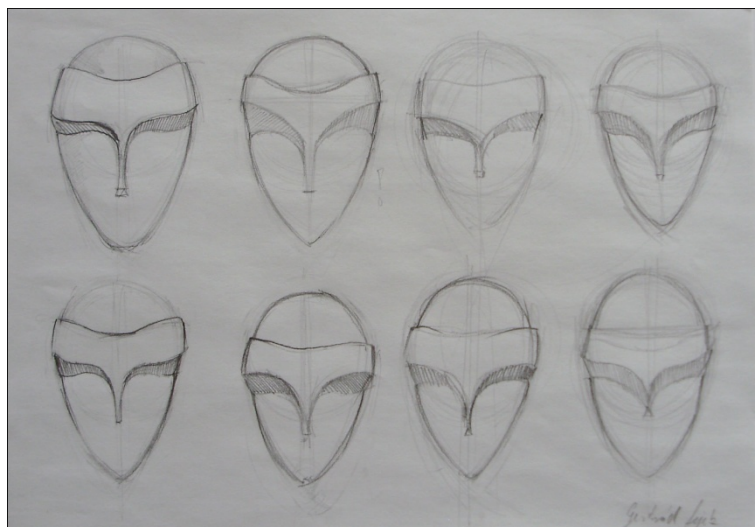
Egy tervezői folyamat során a tervező és kivitelező személye általában nem ugyanaz az ember. A kivitelezés során felmerülő nehézségek és szükséges vagy célszerű változtatásokat az én esetemben könnyű volt eszközölni, hiszen a tervezést és kivitelezést is saját magam vittem végbe. Megtapasztaltam, hogy a kivitelezés során születhetnek olyan ötletek, melyeket a papíron nem is gondoltunk volna, de materiából kialakítva fantáziánk tovább szárnyalhat, vagy épp rájövünk arra, hogy változtatnunk kell terveinket a tökéletes végeredmény elérése érdekében.

A jelmezek és maga a bábtest elkészülése után következett a báb végleges bekötése a mozgó kerékbe. A bekötési pontokat horgászsinórral rögzítettem. A marionett bekötéseknél fontos hogy a rögzítéshez használt zsinór ne sodrott, hanem kötött vagy szövött szálakkal történjen. Ez előzi meg a csavarodását. A horgászsinór mindamellett hogy kötött szál, nagyon vékony is, ami nem zavarja a báb kinézetét, nem csak a különböző mozgó szálakat látjuk, hanem maga a bábfigura tud érvényesülni.

Most már csak annyi a dolgunk, hogy a kezünkbe kell venni a figurákat, és azok a kezünkben szinte azonnal életre is kelnek.

Hosszú és tanulságos folyamat van a hátam mögött, ami révén ezek a bábok elkészülhettek. A tervezésben épp ez az a szépség, ami magával vonz. Kigondolni valamit, mindezt később színészek által életre keltve egy miliót mozgásban látni.

Vázlatok

Kivitelezés

